

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 369/09-9

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 12. novembra 2009 predbežne prerokoval sťažnosť spoločnosti J. L., s. r. o., H., zastúpeného advokátom JUDr. J. G., T., vo veci namietaného porušenia základného práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj základného práva na právnu pomoc a rovnosť účastníkov konania zaručeného v čl. 47 ods. 2 a 3 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Krajského súdu v Nitre sp. zn. 15 Cob 98/09 z 28. mája 2009 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť spoločnosti J. L., s. r. o., o d m i e t a ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 27. augusta 2009 doručená sťažnosť spoločnosti J. L., s. r. o., H. (ďalej len „sťažovateľ“), vo veci namietaného porušenia základného práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva zaručeného v čl. 6 ods. 1

Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ako aj základného práva na právnu pomoc a rovnosť účastníkov konania zaručeného v čl. 47 ods. 2 a 3 ústavy uznesením Krajského súdu v Nitre (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 15 Cob 98/09 z 28. mája 2009.

Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že v konaní Okresného súdu Komárno (ďalej len „okresný súd“) vedenom pod sp. zn. 5 Cb 241/08 sa sťažovateľ v procesnom postavení žalobcu sporil so žalovaným o zaplatenie sumy 719,61 €, pričom v priebehu konania sa suma žalovanej istiny znížila na 90 € z dôvodu jej čiastočného zaplatenia žalovaným. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 5 Cb 241/08 z 26. februára 2009 zaviazal žalovaného zaplatiť sťažovateľovi sumu 90 € a trovy konania v sume 538,87 €.

Proti výroku o trovách konania podal odvolanie žalovaný, na základe čoho krajský súd napadnutým uznesením sp. zn. 15 Cob 98/09 z 28. mája 2009 zmenil rozhodnutie okresného súdu vo výroku o trovách konania tak, že sťažovateľovi priznal náhradu trov konania iba v sume 128,12 € s odvolaním sa na § 150 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), podľa ktorého ak sú trovy konania v drobných sporoch neprimerané voči pohľadávke, môže ich súd nepriznať alebo znížiť.

Sťažovateľ sťažnosťou podanou ústavnému súdu vyjadruje svoj nesúhlas s označeným rozhodnutím krajského súdu, pretože podľa jeho názoru krajský súd rozhodol na základe protiústavného ustanovenia § 150 ods. 2 OSP, ktoré nepriamo núti účastníkov súdnych konaní buď nepodávať kvalifikované (s právnym zastúpením) žaloby vo veciach majúcich charakter drobných sporov, pretože im napokon nemusí byť priznaná náhrada trov, alebo ich núti podávať nekvalifikované (bez právneho zástupcu) žaloby, čím je im v konečnom dôsledku, tak ako aj sťažovateľovi, znemožnený kvalifikovaný prístup k súdu. Sťažovateľ v sťažnosti tiež uviedol, že krajský súd napadnutým uznesením zasiahol aj do jeho základného práva na právnu pomoc a rovnosť účastníkov konania, keď ho oproti druhému účastníkovi znevýhodnil len preto, že ním žalovaná suma bola nižšia ako ním skutočne vynaložené trovy konania.

Sťažovateľ v sťažnosti okrem iného uviedol:

«(...) nepriznaním trov konania, ktoré boli preukázateľne vynaložené na účelne uplatnenie práva v súlade so zákonnými predpismi upravujúcimi oblasť náhrady trov konania a právneho zastúpenia, súd nepriamo zasahuje do účelu práva na súdnu ochranu. Načo je sťažovateľovi takéto právo zaručené ústavou, keď ho zákonný predpis - ustanovenie § 150 ods. 2 O. s. p. v tomto jeho práve okliešťa a v prípadoch tzv. drobných sporov ho „núti“ žalobu nepodávať alebo ju podať, ale tak, že si ju skoncipuje nekvalifikovane sám a takto sa bude aj zastupovať, pretože je to ekonomicky výhodnejšie.

Vyššie uvedené platí aj pre ustanovenie článku 47 ods. 2 a 3 Ústavy SR, pretože článok 47 ods. 2 na strane jednej zaručuje právo na právnu pomoc, pričom sa má na mysli kvalifikovaná právna pomoc, súd však svojím postupom v danej veci do tohto práva na takúto pomoc nepriznaním odmeny za ňu priamo zasiahol. Žiadny zákonný predpis pritom neumožňuje nikomu v prípadoch drobných sporov dať sa zastupovať bezplatne.

Článok 47 ods. 3 ústavy hovorí o rovnosti účastníkov konania, do ktorej súd nepriznaním náhrady trov konania zasiahol, pretože zvýhodnil jednu stranu len preto, že jej dlh bol na úrovni hodnoty tzv. drobného sporu.

Záverom stručne zhrňam, že uvedený problém vyplýva z protiústavného (podľa názoru sťažovateľa) znenia zákona, konkrétne ustanovenia § 150 ods. 2 O. s. p., ktorý súd aplikoval v právnom vzťahu sťažovateľa a jeho dlžníka v súdnom spore. Sťažovateľ sa domnieva, že toto ustanovenie súd aplikovať nemal, je v rozpore s Ústavou SR a vzniká dojem, že jeho cieľom je odbremeniť súdy od tzv. drobných súdnych sporov sťažením prístupu ku kvalifikovanej právnej pomoci pri tzv. drobných sporoch.»

Vzhľadom na uvedené sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd po prijatí jeho sťažnosti na ďalšie konanie nálezom takto rozhodol:

„Uznesením Krajského súdu v Nitre č. k. 15 Cob 98/2009-84 zo dňa 28. 5. 2009 došlo k porušeniu ústavného práva sťažovateľa na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a k porušeniu čl. 47 ods. 2 a 3 Ústavy Slovenskej republiky v práve sťažovateľa na právnu pomoc v konaní pred súdmi a v porušení rovnosti účastníkov v takomto konaní.

Uznesenie Krajského súdu v Nitre č. k. 15 Cob 98/2009-84 zo dňa 28. 5. 2009 sa zrušuje a vec sa vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.“

Sťažovateľ si uplatnil aj náhradu trov konania pred ústavným súdom v sume 245,70 €.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí senátu bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Podstata námietok sťažovateľa proti namietanému uzneseniu krajského súdu sp. zn. 15 Cob 98/09 z 28. mája 2009 je založená na jeho tvrdení o protiústavnosti ustanovenia § 150 ods. 2 OSP, ktoré podľa neho krajský súd nemal na jeho vec aplikovať. Aplikácia tohto ustanovenia mala totiž podľa sťažovateľa za následok zásah do jeho základného práva na spravodlivý súd (prístup k súdu), ako aj do jeho základného práva na právnu pomoc a rovnosť účastníkov konania.

Podľa § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak osoby uvedené v § 18 ods. 1 písm. a) až f) dospejú k názoru, že právny predpis nižšej právnej sily nie je v súlade s právnym predpisom vyššej právnej sily alebo s medzinárodnou zmluvou,⁹⁾ môžu podať ústavnému súdu návrh na začatie konania.

Osobami oprávnenými iniciovať konanie o súlade právnych predpisov podľa § 18 ods. 1 písm. a) až f) zákona o ústavnom súde sú:

a) najmenej pätina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky,

b) prezident Slovenskej republiky,

c) vláda Slovenskej republiky,

d) súd, v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou,

e) generálny prokurátor Slovenskej republiky,

f) verejný ochranca práv vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom.

Z uvedeného vyplýva, že podľa § 37 a nasl. zákona o ústavnom súde sťažovateľ nie je osobou oprávnenou iniciovať konanie o súlade § 150 ods. 2 OSP s ústavou, preto ústavný súd už po predbežnom prerokovaní sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú odmietol (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

V záujme vyhnúť sa prílišnému formalizmu pri posudzovaní sťažnosti ústavný súd napriek odôvodneniu sťažnosti založenom na tvrdení o neústavnosti § 150 ods. 2 OSP, sťažnosť sťažovateľa aj vecne preskúmal s ohľadom na ním uvedené základné práva, ktorých porušenie namieta. V tejto súvislosti ústavný súd pripomína, že interpretácia a aplikácia zákonov prislúcha predovšetkým všeobecným súdom a úlohou ústavného súdu nie je ich zastupovať. Ústavný súd je v súlade so svojou všeobecnou právomocou vyjadrenou v čl. 124 ústavy súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Táto právomoc spolu s právomocou podľa čl. 127 ods. 1 ústavy mu umožňuje preskúmať aj napadnuté rozhodnutia všeobecných súdov, avšak iba z hľadiska, či sú, alebo nie sú v súlade s ústavnoprocenými zásadami upravenými v ústave. Ústavný súd nevykladá iné ako ústavné zákony,

a preto musí preskúmať len to, či sa tieto zákony nevyložili spôsobom, ktorý je svojvoľný (arbitrárny) alebo ústavne neudržateľný pre zjavné pochybenia alebo omyly v posudzovaní obsahu takýchto právnych úprav.

Krajský súd svoje rozhodnutie odôvodnil takto:

„Podľa ustanovenia § 200ea ods. 1 OSP, ak v priebehu konania dosiahne predmet konania sumu 500,- eur od tohto okamihu ide o drobný spor. Predmetné zákonné ustanovenie nadobudlo účinnosť dňom 15. 10. 2008, pričom vychádzajúc z výroku napadnutého rozhodnutia súdu prvého stupňa je zrejmé, že po realizovaných čiastočných úhradách, kedy pôvodne predmetom sporu bola suma 719,61 eur ku dňu rozhodnutia súdu prvého stupňa bolo predmetom sporu zaplatenie sumy 90,- eur, čo teda nepochybne s poukazom na vyššie uvedené zákonné ustanovenie odôvodňuje označenie tohto konania za drobný spor.

V danom prípade je nutné súčasne pri použití § 142 ods. 1 OSP rozhodnúť o náhrade trov konania aj s použitím ustanovenia § 150 ods. 2 OSP účinného od 15. 10. 2008, v zmysle ktorého ak sú trovy konania v drobných sporoch neprimerané voči pohľadávke, môže ich súd nepriznať alebo znížiť.

Právny zástupca žalobcu si podaním došlým súdu dňa 2. 3. 2009 vyúčtoval trovy konania, resp. trovy právneho zastúpenia v celkovej výške 538,87 eur, pričom do účinnosti §§ 150 ods. 2 OSP a 200ea ods. 1 OSP, t. j. do 15. 10. 2008 si uplatnil odmenu za 2 úkony právnej pomoci a to prevzatie a príprava zastúpenia, podanie žaloby v sume 2 x 57,76 eur spolu s režijným paušálom 2 x 6,30 eur v zmysle vyhl. č. 655/2004 Z. z. Odvolací súd preto žalobcovi priznal v plnej výške uplatnenú odmenu za právne zastúpenie za tieto 2 úkony celkom v sume 128,12 eur, pričom následné uplatnené a vyúčtované odmeny za trovy právneho zastúpenia, náhradu za stratu času a náhradu cestovného, odvolací súd žalobcovi nepriznal, nakoľko tieto boli realizované po dátume 15. 10. 2008, pričom ich priznanie ovplyvňuje ustanovenie § 150 ods. 2 OSP a keďže boli uplatnené v neprimeranej výške voči pohľadávke drobného sporu, odvolací súd rozhodol podľa § 222 OSP o zmene napadnutého rozsudku súdu prvého stupňa v časti prvostupňových trov konania tak, že tieto priznal v plnej výške za tie úkony, ktoré boli realizované právnym zástupcom žalobcu do 15. 10. 2008 tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.“

Sťažovateľ v súvislosti s citovaným rozhodnutím krajského súdu namieta predovšetkým porušenie základného práva a práva na spravodlivé súdne konanie, a to konkrétne práva na prístup k súdu ako jedného z jeho atribútov.

Ústavný súd už v minulosti konštatoval (napr. II. ÚS 18/08), že jedným z aspektov práva na spravodlivý proces chráneného v čl. 46 ods. 1 ústavy je právo domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde (prístup k súdu). Porušenie práva na súd, resp. na prístup k súdu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy by v prípade sťažovateľa prichádzalo do úvahy vtedy, ak by podmienky na prístup k súdu ustanovené Občianskym súdnym poriadkom neboli zo strany krajského súdu rešpektované spôsobom zjavne neopodstatneným alebo arbitrárnym. Inými slovami, ak by krajský súd tieto podmienky prístupu k súdu vykladal vo vzťahu k sťažovateľovi diskriminačne v porovnaní s ich výkladom pri iných subjektoch domáhajúcich sa súdnej ochrany. V prípade sťažovateľa k takej situácii nedošlo, sťažovateľ po splnení zákonných podmienok mal priznané postavenie účastníka odvolacieho súdneho konania, t. j. nebolo mu odopreté právo prístupu k súdu a krajský súd vo veci odvolania žalovaného riadne rozhodol, aj keď nie v súlade s predstavami sťažovateľa.

Okrem toho reagujúc na námietku sťažovateľa, že krajský súd svojím rozhodnutím v podstate nepriamo núti účastníkov súdnych konaní, aby v prípade sporov majúcich charakter drobných sporov buď podávali nekvalifikované žaloby, t. j. bez právneho zastúpenia, alebo aby takéto žaloby nepodávali vôbec, pretože je tu riziko, že náhrada trov právneho zastúpenia im nebude priznaná, aj v dôsledku čoho malo byť podľa sťažovateľa porušené jeho základné právo a právo na prístup k súdu, ústavný súd v prvom rade konštatuje, že sťažovateľ môže namietat iba porušenie svojich základných práv, a nie základných práv neurčitého a anonymného počtu účastníkov súdnych konaní, a tiež konštatuje, že čl. 46 ods. 1 ústavy nezaručuje účastníkovi konania právo na „kvalifikovaný“ prístup k súdu, t. j. nepočíta s nutným právnym zastúpením, ale zaručuje iba prístup k súdu ako taký.

Obdobne aj v súvislosti s čl. 6 ods. 1 dohovoru z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorú si osvojil aj ústavný súd, vyplýva, že „právo na súd“, ktorého jedným aspektom je aj právo na prístup k súdu, nie je absolútne a môže podliehať rôznym

obmedzeniam. Uplatnenie obmedzení však nesmie obmedziť prístup jednotlivca k súdu takým spôsobom a v takej miere, že by uvedené právo bolo dotknuté v samej svojej podstate. Okrem toho tieto obmedzenia sú zlučiteľné s čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorý garantuje právo na spravodlivé súdne konanie, len vtedy, ak sledujú legitímny cieľ a keď existuje primeraný vzťah medzi použitými prostriedkami a týmto cieľom (napr. Guérin c. Francúzsko, 1998).

Ústavný súd nad rámec podotýka, že sťažovateľ súc v konaní pred ústavným súdom zastúpený kvalifikovaným právnym zástupcom nenamietal porušenie základného práva zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru z dôvodu nedostatočného odôvodnenia napadnutého rozhodnutia krajského súdu, ktorý svoje rozhodnutie založil na jedinom kritériu, a to na dni účinnosti aplikovaného ustanovenia § 150 ods. 2 OSP. V tomto prípade by totižto prichádzalo do úvahy preskúmať napadnuté rozhodnutie krajského súdu z hľadiska jeho zdôvodnenia využitia voľnoúvahových oprávnení daných mu týmto ustanovením. Súd totiž podľa tohto ustanovenia môže (nemusí) znížiť alebo nepriznať náhradu trov konania, z čoho možno vyvodiť, že tak neurobí, ak napr. zvýšené trovy konania boli spôsobené v spore neúspešným účastníkom konania, napr. v dôsledku jeho nedisciplinovanosti spočívajúcej v nerešpektovaní rozhodnutí, predvolaní alebo iných procesných úkonov súdu. Sťažovateľ však tento aspekt práva na spravodlivé súdne konanie (odôvodnenie súdneho rozhodnutia) v konaní pred ústavným súdom nenamietal.

Pokiaľ ide o sťažovateľom namietané porušenie čl. 47 ods. 2 ústavy, podľa ktorého každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom, ústavný súd už vyslovil (napr. IV. ÚS 345/04, II. ÚS 84/07), že k porušeniu základného práva na poskytnutie právnej pomoci podľa čl. 47 ods. 2 ústavy by došlo vtedy, ak by účastníkovi konania nebolo zo strany súdu, resp. iného orgánu umožnené hájiť jeho záujmy prostredníctvom zvoleného či ustanoveného právneho zástupcu alebo by mu bolo bránené pri realizácii jeho práva na právnu pomoc v rozpore s podmienkami ustanovenými zákonom.

V skúmanom prípade bol sťažovateľ v konaní pred všeobecnými súdmi (okresný súd a krajský súd) riadne právne zastúpený zvoleným advokátom, ktorému nebolo zo strany súdov bránené v realizácii jeho právneho zastupovania. Skutočnosť, že krajský súd nepriznal sťažovateľovi náhradu trov, ktoré vynaložil na toto právne zastúpenie, pričom tak urobil v súlade s oprávnením daným mu § 150 ods. 2 OSP, nemôže sama osebe bez ďalšieho zistenia, napr. o neodôvodnenej alebo arbitrárnej aplikácii tohto ustanovenia (čo sťažovateľ nenamietal), viesť k vysloveniu porušenia čl. 47 ods. 2 ústavy.

Porušenie princípu rovnosti účastníkov konania podľa čl. 47 ods. 3 ústavy vidí sťažovateľ v tom, že krajský súd ho mal svojím rozhodnutím diskriminovať oproti žalovanému, ktorému priznal výhodnejšie postavenie len kvôli tomu, že jeho dlh bol na úrovni drobného sporu. Aj v tomto prípade podľa názoru ústavného súdu nemôžu závery krajského súdu vyslovené v napadnutom rozhodnutí samy osebe bez ďalšieho zistenia, napr. o neodôvodnenej alebo arbitrárnej aplikácii čl. 150 ods. 2 ústavy (čo sťažovateľ nenamietal), viesť k vysloveniu porušenia čl. 47 ods. 3 ústavy.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. novembra 2009